MEDHA AI

APPSC GROUP I SERVICES · INDIAN POLITY AND CONSTITUTION

Historical background

ఉచిత నోట్స్ PDF · 5 నోట్స్ · 25 Oct 2026

Medha AI ఉచిత స్టడీ మెటీరియల్. మీ పరీక్షకు నోట్స్, ప్రాక్టీస్, మాక్ టెస్టులు, పాత పేపర్ల కోసం **app.medhaai.in** లో ఉచితంగా మొదలుపెట్టండి.

1. కంపెనీ పాలన: రెగ్యులేటింగ్ చట్టం 1773 నుంచి చార్టర్ చట్టం 1853 వరకు
2. బ్రిటిష్ కిరీటం పాలన: భారత ప్రభుత్వ చట్టం 1858 నుంచి భారత కౌన్సిల్ చట్టం 1909 వరకు
3. భారత ప్రభుత్వ చట్టం, 1919
4. భారత ప్రభుత్వ చట్టం, 1935
5. భారత స్వాతంత్ర్య చట్టం, 1947

medhaai.in

Notes · Practice · Mock tests · Previous papers

Start free at
app.medhaai.in

1 కంపెనీ పాలన: రెగ్యులేటింగ్ చట్టం 1773 నుంచి చార్టర్ చట్టం 1853 వరకు

1773 నుంచి 1853 మధ్య బ్రిటిష్ పార్లమెంటు వరుసగా చట్టాలు చేసింది. అవి ఈస్టిండియా కంపెనీని పార్లమెంటు నియంత్రణలోకి తెచ్చాయి, భారతదేశంలో కంపెనీ ప్రభుత్వాన్ని కేంద్రీకరించాయి, చట్టాల తయారీని పరిపాలన నుంచి వేరు చేయడం మొదలుపెట్టాయి.

ముఖ్య వాస్తవాలు

- **రెగ్యులేటింగ్ చట్టం, 1773 (Regulating Act, 1773)**: భారతదేశంలో కంపెనీ వ్యవహారాలను నియంత్రించడానికి బ్రిటిష్ పార్లమెంటు వేసిన మొదటి అడుగు.
  - బెంగాల్ గవర్నర్ **బెంగాల్ గవర్నర్ జనరల్** అయ్యారు. మొదటివారు **వారెన్ హేస్టింగ్స్**.
  - ఆయనకు సహాయంగా **నలుగురు సభ్యులతో కార్యనిర్వాహక మండలి (Executive Council)** ఏర్పాటైంది.
  - **బొంబాయి, మద్రాసు** గవర్నర్లను బెంగాల్ గవర్నర్ జనరల్‌కు అధీనులను చేశారు.
  - **కలకత్తాలో సుప్రీంకోర్టు**కు ఈ చట్టం వీలు కల్పించింది; అది **1774**లో ఒక ప్రధాన న్యాయమూర్తి, ముగ్గురు న్యాయమూర్తులతో ఏర్పాటైంది.
  - కంపెనీ ఉద్యోగులు ప్రైవేటు వ్యాపారం చేయడాన్ని, లంచాలు లేదా బహుమతులు తీసుకోవడాన్ని నిషేధించింది.
- **సవరణ చట్టం, 1781 (Amending Act / Act of Settlement)**: అధికారిక చర్యల విషయంలో గవర్నర్ జనరల్‌ను, ఆయన మండలిని సుప్రీంకోర్టు అధికార పరిధి నుంచి మినహాయించింది.
- **పిట్స్ ఇండియా చట్టం, 1784 (Pitt's India Act, 1784)**: కంపెనీ **వాణిజ్య** విధులను (కోర్ట్ ఆఫ్ డైరెక్టర్స్) దాని **రాజకీయ** విధుల (కొత్త **బోర్డ్ ఆఫ్ కంట్రోల్**) నుంచి వేరు చేసింది. దీనిని **ద్వంద్వ పాలన (double government)** అంటారు.
- **చార్టర్ చట్టం, 1813 (Charter Act, 1813)**: భారతదేశంలో కంపెనీ వ్యాపార గుత్తాధిపత్యాన్ని రద్దు చేసింది; **తేయాకు వ్యాపారం, చైనాతో వ్యాపారం** మాత్రం మినహాయింపు.
- **చార్టర్ చట్టం, 1833**: బెంగాల్ గవర్నర్ జనరల్ **భారత గవర్నర్ జనరల్** అయ్యారు. మొదటివారు **లార్డ్ విలియం బెంటింక్**.
- **చార్టర్ చట్టం, 1853**: **చివరి** చార్టర్ చట్టం. గవర్నర్ జనరల్ మండలిలోని **శాసన, కార్యనిర్వాహక** విధులను వేరు చేసింది.

వివరణ

చట్టం వారీగా

చట్టం	గవర్నర్ జనరల్	ముఖ్య నిబంధనలు
రెగ్యులేటింగ్ చట్టం, 1773	వారెన్ హేస్టింగ్స్	బెంగాల్ గవర్నర్ జనరల్; 4 సభ్యుల మండలి; బొంబాయి, మద్రాసు అధీనం; కలకత్తాలో సుప్రీంకోర్టు (1774); రెవెన్యూ, పౌర, సైనిక వ్యవహారాలపై కోర్ట్ ఆఫ్ డైరెక్టర్స్ బ్రిటిష్ ప్రభుత్వానికి నివేదించాలి
సవరణ చట్టం, 1781	వారెన్ హేస్టింగ్స్	అధికారిక చర్యలకు గవర్నర్ జనరల్, మండలికి మినహాయింపు; రెవెన్యూ వ్యవహారాలు సుప్రీంకోర్టు పరిధికి బయట; ప్రతివాది వ్యక్తిగత చట్టం; ప్రావిన్సు కోర్టుల నుంచి అప్పీళ్లు గవర్నర్ జనరల్-ఇన్-కౌన్సిల్‌కు

చట్టం	గవర్నర్ జనరల్	ముఖ్య నిబంధనలు
పిట్స్ ఇండియా చట్టం, 1784	వారెన్ హేస్టింగ్స్	బోర్డ్ ఆఫ్ కంట్రోల్ (రాజకీయ), కోర్ట్ ఆఫ్ డైరెక్టర్స్ (వాణిజ్య); భూభాగాలను మొదటిసారి "భారతదేశంలో బ్రిటిష్ ఆధీన ప్రాంతాలు" (British possessions in India) అన్నారు
1786 చట్టం	లార్డ్ కారన్‌వాలిస్	కారన్‌వాలిస్‌ను గవర్నర్ జనరల్‌గా, సర్వసైన్యాధిపతిగా నియమించారు; ప్రత్యేక సందర్భాల్లో తన మండలి నిర్ణయాన్ని ఆయన తోసిపుచ్చవచ్చు
చార్టర్ చట్టం, 1793	లార్డ్ కారన్‌వాలిస్ (1793 అక్టోబర్‌లో జాన్ షోర్ ఆయన తర్వాత వచ్చారు)	తోసిపుచ్చే అధికారం తర్వాతి గవర్నర్ జనరళ్లకు, గవర్నర్లకు విస్తరించింది; గుత్తాధిపత్యం 20 ఏళ్లకు పొడిగింపు; బోర్డ్ ఆఫ్ కంట్రోల్‌కు భారత ఆదాయం నుంచి జీతాలు

1781 సవరణ చట్టం వివరంగా

- అధికార హోదాలో చేసిన చర్యల విషయంలో గవర్నర్ జనరల్, మండలిని సుప్రీంకోర్టు పరిధి నుంచి మినహాయించారు. అధికారిక చర్యలకు కంపెనీ ఉద్యోగులకు కూడా మినహాయింపు లభించింది.
- రెవెన్యూ వ్యవహారాలు, రెవెన్యూ వసూలు నుంచి వచ్చే వివాదాలను కోర్టు అధికార పరిధి నుంచి తొలగించారు.
- కలకత్తా నివాసులందరిపై కోర్టుకు అధికార పరిధి ఉంది.
- హిందువులు, ముస్లింల కేసులను **ప్రతివాది వ్యక్తిగత చట్టం** ప్రకారం తీర్పు చెప్పాలి.
- ప్రావిన్సు కోర్టుల నుంచి అప్పీళ్లు సుప్రీంకోర్టుకు కాకుండా **గవర్నర్ జనరల్-ఇన్-కౌన్సిల్‌కు** వెళ్లేవి.
- ప్రావిన్సు కోర్టులు, మండళ్ల కోసం గవర్నర్ జనరల్-ఇన్-కౌన్సిల్ నిబంధనలు రూపొందించవచ్చు.

చార్టర్ చట్టం, 1813

- భారత వ్యాపారంపై కంపెనీ గుత్తాధిపత్యాన్ని రద్దు చేసింది; బ్రిటిష్ వ్యాపారులందరూ వ్యాపారం చేయవచ్చు, కానీ తేయాకు వ్యాపారం, చైనా వ్యాపారం కంపెనీకే ఉండిపోయాయి.
- కంపెనీ భూభాగాలపై బ్రిటిష్ కిరీటం సార్వభౌమత్వాన్ని ప్రకటించింది.
- క్రైస్తవ మిషనరీలు భారతదేశానికి రావడానికి అనుమతించింది.
- భారతీయుల విద్య కోసం **ఏటా లక్ష రూపాయలు** కేటాయించింది.
- సుప్రీంకోర్టు అధికార పరిధిలోని వ్యక్తులపై పన్నులు విధించడానికి స్థానిక ప్రభుత్వాలకు అనుమతి ఇచ్చింది.

చార్టర్ చట్టం, 1833

- **కేంద్రీకరణ** వైపు చివరి అడుగు. భారత గవర్నర్ జనరల్‌కు పౌర, సైనిక అధికారాలన్నీ దక్కాయి. ఆయన ప్రభుత్వాన్ని భారత ప్రభుత్వం అని పిలవడం మొదలైంది.
- బొంబాయి, మద్రాసు గవర్నర్లు **తమ శాసన అధికారాలను కోల్పోయారు**. మొత్తం బ్రిటిష్ పాలిత ప్రాంతాలకు (British India) గవర్నర్ జనరల్ ఒక్కరే చట్టాలు చేసేవారు.
- ఈ చట్టం కింద చేసిన చట్టాలను **యాక్ట్‌లు (Acts)** అన్నారు. అంతకుముందు చట్టాలను **రెగ్యులేషన్లు (Regulations)** అనేవారు.
- **వాణిజ్య సంస్థగా** కంపెనీ కార్యకలాపాలను ముగించింది. అది పూర్తిగా పరిపాలనా సంస్థగా మారి, భూభాగాలను బ్రిటిష్ కిరీటం తరఫున ధర్మకర్తగా నిర్వహించింది.
- మండలికి నాలుగో సభ్యుడిగా ఒక **న్యాయ సభ్యుడు (law member)** చేరారు. మొదటివారు **మెకాలే**.
- మతం, జన్మస్థలం, వంశం లేదా రంగు కారణంగా మాత్రమే ఏ భారతీయుడినీ కంపెనీలోని ఏ పదవి నుంచీ దూరం పెట్టకూడదని ఈ చట్టం చెప్పింది.
- సివిల్ ఉద్యోగుల ఎంపికకు బహిరంగ పోటీని ఇది **ప్రతిపాదించింది**. కోర్ట్ ఆఫ్ డైరెక్టర్స్ వ్యతిరేకించడంతో అది అమలు కాలేదు.

చార్టర్ చట్టం, 1853

- మండలి శాసన, కార్యనిర్వాహక విధులను వేరు చేసింది. చట్టాల తయారీ కోసం శాసన కౌన్సిలర్లు అనే ఆరుగురు కొత్త సభ్యులను చేర్చారు.
- ఈ భారత (కేంద్ర) శాసన మండలి బ్రిటిష్ విధానాన్ని అనుసరిస్తూ **చిన్న పార్లమెంటు**లా పనిచేసింది.
- **స్థానిక ప్రాతినిధ్యం**: ఆరుగురు శాసన కౌన్సిలర్లలో నలుగురిని **మద్రాసు, బొంబాయి, బెంగాల్, ఆగ్రా** ప్రావిన్సు ప్రభుత్వాలు నియమించాయి.
- సివిల్ సర్వీస్‌కు **బహిరంగ పోటీ** మొదలైంది, భారతీయులు కూడా పాల్గొనవచ్చు. భారత సివిల్ సర్వీస్‌పై **మెకాలే కమిటీ 1854**లో ఏర్పాటైంది.
- న్యాయ సభ్యుడు ఓటు హక్కుతో పూర్తి సభ్యుడయ్యారు.
- కోర్ట్ ఆఫ్ డైరెక్టర్స్ సభ్యుల సంఖ్యను **24 నుంచి 18**కి తగ్గించారు; వారిలో **6** మందిని బ్రిటిష్ కిరీటం నామినేట్ చేయాలి.
- కంపెనీ తన భూభాగాలను బ్రిటిష్ కిరీటం తరఫున ధర్మకర్తగా కొనసాగించింది, కానీ గత చార్టర్లలా (ఒక్కొక్కటీ 20 ఏళ్లు అమల్లో ఉండేది) **ఏ కాలపరిమితీ నిర్ణయించలేదు**.

లోతైన విశ్లేషణ

మార్పుల గమనం

అంశం	ఎలా అభివృద్ధి చెందింది
పార్లమెంటు నియంత్రణ	1773 దాన్ని మొదలుపెట్టింది; 1784 బోర్డ్ ఆఫ్ కంట్రోల్‌ను సృష్టించింది; 1813 కిరీటం సార్వభౌమత్వాన్ని ప్రకటించింది; 1858 కంపెనీ పాలనను ముగించింది
కేంద్రీకరణ	1773 బొంబాయి, మద్రాసులను అధీనం చేసింది; 1833 వాటి చట్టాల తయారీ అధికారాన్ని తీసేసింది; తర్వాత 1861 చట్టం దీన్ని తిప్పికొట్టింది
శాసన నిర్మాణం	1833 గవర్నర్ జనరల్-ఇన్-కౌన్సిల్‌ను ఏకైక శాసనకర్తగా చేసింది; 1853 ప్రత్యేక శాసన విభాగాన్ని ఏర్పాటు చేసింది
సివిల్ సర్వీసులు	1833 బహిరంగ పోటీని ప్రతిపాదించింది; 1853 దాన్ని ప్రవేశపెట్టింది
వ్యాపారిగా కంపెనీ	1813 భారత గుత్తాధిపత్యాన్ని ముగించింది; 1833 అన్ని వాణిజ్య కార్యకలాపాలను ముగించింది

ఒక్కో చట్టం ఎందుకు వచ్చింది

- బెంగాల్ దివానీ (1765) పొందిన తర్వాత కంపెనీ ఆర్థిక ఇబ్బందుల్లో పడటం, అవినీతి ఫిర్యాదుల నేపథ్యంలో **రెగ్యులేటింగ్ చట్టం** వచ్చింది. కంపెనీకి బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం నుంచి రుణం అవసరమైంది.
- 1773 చట్టం అస్పష్టంగా వదిలేసిన సుప్రీంకోర్టు, గవర్నర్ జనరల్ మండలి మధ్య ఘర్షణలను **1781 చట్టం** పరిష్కరించింది.
- రెగ్యులేటింగ్ చట్టంలోని లోపాలకు **పిట్స్ ఇండియా చట్టం** సమాధానం. రాజకీయ నియంత్రణను బ్రిటిష్ ప్రభుత్వానికి అప్పగించింది, కానీ కంపెనీ నియామకాల అధికారాన్ని (patronage), వ్యాపారాన్ని కంపెనీకే ఉంచింది.

లా కమిషన్, క్రోడీకరణ

- 1833 చట్టం ఫలితంగా **లార్డ్ మెకాలే** అధ్యక్షతన మొదటి **భారతీయ లా కమిషన్ (Indian Law Commission, 1834)** ఏర్పాటైంది.
- దాని ముసాయిదా శిక్షాస్మృతి **భారతీయ శిక్షాస్మృతి (Indian Penal Code), 1860** అయింది. ఐపీసీ (IPC) స్థానంలో **భారతీయ న్యాయ సంహిత (Bharatiya Nyaya Sanhita), 2023** వచ్చింది; ఇది **2024 జూలై 1** నుంచి అమల్లో ఉంది.

తరచూ అడిగే ప్రకటన స్థాయి అంశాలు

- బోర్డ్ ఆఫ్ కంట్రోల్ వచ్చింది **1784** చట్టంతో, 1773 చట్టంతో కాదు.
- వాణిజ్య సంస్థగా కంపెనీని ముగించింది **1833** చట్టం; 1813 చట్టం భారత వ్యాపార గుత్తాధిపత్యాన్ని మాత్రమే ముగించింది.
- శాసన, కార్యనిర్వాహక విధుల విభజన **1853** చట్టంలో జరిగింది, 1833 చట్టంలో కాదు.

- 1853 చట్టం కంపెనీ పాలనను 20 ఏళ్లకు పొడిగించ**లేదు**.

తరచూ చేసే పొరపాట్లు

✗ "1773 రెగ్యులేటింగ్ చట్టం బోర్డ్ ఆఫ్ కంట్రోల్‌ను సృష్టించింది." ✓ బోర్డ్ ఆఫ్ కంట్రోల్‌ను సృష్టించింది **పిట్స్ ఇండియా చట్టం, 1784**.

✗ "1813 చార్టర్ చట్టం కంపెనీ వాణిజ్య కార్యకలాపాలన్నింటినీ ముగించింది." ✓ 1813 భారత వ్యాపార గుత్తాధిపత్యాన్ని మాత్రమే ముగించింది (తేయాకు, చైనా వ్యాపారం మినహా). కంపెనీ వాణిజ్య పాత్రను ముగించింది **1833** చట్టం.

✗ "భారతదేశ మొదటి గవర్నర్ జనరల్ వారెన్ హేస్టింగ్స్." ✓ హేస్టింగ్స్ **బెంగాల్** మొదటి గవర్నర్ జనరల్ (1773). **భారత** మొదటి గవర్నర్ జనరల్ **విలియం బెంటింక్** (1833).

✗ "1833 చార్టర్ చట్టం మండలి శాసన, కార్యనిర్వాహక విధులను వేరు చేసింది." ✓ అది **1853** చట్టం.

✗ "సివిల్ సర్వీస్‌కు బహిరంగ పోటీ 1833లో మొదలైంది." ✓ 1833 దాన్ని ప్రతిపాదించింది మాత్రమే. అది **1853** చట్టంతో మొదలైంది.

✗ "1781 చట్టం కింద ప్రావిన్సు కోర్టుల నుంచి అప్పీళ్లు కలకత్తా సుప్రీంకోర్టుకు వెళ్లేవి." ✓ అవి **గవర్నర్ జనరల్-ఇన్-కౌన్సిల్‌కు** వెళ్లేవి.

త్వరిత పునశ్చరణ

- 1773 రెగ్యులేటింగ్ చట్టం: బెంగాల్ గవర్నర్ జనరల్ (హేస్టింగ్స్), మండలి సభ్యులు 4, కలకత్తా సుప్రీంకోర్టు 1774.
- 1781 సెటిల్‌మెంట్ చట్టం: అధికారిక చర్యలకు గవర్నర్ జనరల్-ఇన్-కౌన్సిల్‌కు మినహాయింపు; ప్రతివాది వ్యక్తిగత చట్టం.
- 1784 పిట్స్ ఇండియా చట్టం: బోర్డ్ ఆఫ్ కంట్రోల్ + కోర్ట్ ఆఫ్ డైరెక్టర్స్ = ద్వంద్వ పాలన; "భారతదేశంలో బ్రిటిష్ ఆధీన ప్రాంతాలు".
- 1786: కారన్‌వాలిస్ గవర్నర్ జనరల్, సర్వసైన్యాధిపతి; మండలిని తోసిపుచ్చగలరు.
- 1793: గుత్తాధిపత్యం 20 ఏళ్లకు పొడిగింపు.
- 1813: భారత వ్యాపార గుత్తాధిపత్యం ముగింపు (తేయాకు, చైనా మినహా); విద్యకు రూ. 1 లక్ష.
- 1833: భారత గవర్నర్ జనరల్ (బెంటింక్); రెగ్యులేషన్లు కాదు, యాక్ట్‌లు; కంపెనీ వ్యాపారం ఆపేసింది; లా కమిషన్ 1834 (మెకాలే).
- 1853: చివరి చార్టర్ చట్టం; శాసన విభాగం; బహిరంగ పోటీ; డైరెక్టర్లు 24 నుంచి 18.

2 బ్రిటిష్ కిరీటం పాలన: భారత ప్రభుత్వ చట్టం 1858 నుంచి భారత కౌన్సిల్ చట్టం 1909 వరకు

1857 తిరుగుబాటు తర్వాత బ్రిటిష్ కిరీటం భారతదేశాన్ని ఈస్టిండియా కంపెనీ నుంచి స్వాధీనం చేసుకుంది. 1861, 1892, 1909 నాటి కౌన్సిల్ చట్టాలు భారతీయులను శాసన మండళ్లలోకి నెమ్మదిగా తీసుకొచ్చాయి: మొదట నామినేషన్ ద్వారా, తర్వాత పరోక్ష ఎన్నిక ద్వారా.

ముఖ్య వాస్తవాలు

- **భారత ప్రభుత్వ చట్టం, 1858 (Government of India Act, 1858) 1857 తిరుగుబాటు** తర్వాత వచ్చింది. దీనిని **భారతదేశ సుపరిపాలన చట్టం (Act for the Good Government of India)** అని కూడా అంటారు.
    - కంపెనీ పాలన ముగిసింది; భారతదేశం నేరుగా **బ్రిటిష్ కిరీటం** కిందకు వచ్చింది.
    - గవర్నర్ జనరల్‌కు **వైస్రాయ్** అనే బిరుదు కూడా ఇచ్చారు. మొదటి వైస్రాయ్ **లార్డ్ కానింగ్**.
    - ఇది **బోర్డ్ ఆఫ్ కంట్రోల్‌ను, కోర్ట్ ఆఫ్ డైరెక్టర్స్‌ను రద్దు చేసి**, ద్వంద్వ పాలనకు ముగింపు పలికింది.
    - **భారత వ్యవహారాల కార్యదర్శి (Secretary of State for India)** పదవిని సృష్టించింది; ఆయన బ్రిటిష్ కేబినెట్ సభ్యుడు, బ్రిటిష్ పార్లమెంటుకు జవాబుదారీ.
    - ఆయనకు సలహా ఇవ్వడానికి **15 మంది సభ్యుల ఇండియా కౌన్సిల్ (Council of India)** ఏర్పాటైంది.
- **భారత కౌన్సిల్ చట్టం, 1861 (Indian Councils Act, 1861)**: వైస్రాయ్ శాసన మండలికి భారతీయులను అనధికార సభ్యులుగా నామినేట్ చేశారు. **1862**లో కానింగ్ **ముగ్గురు భారతీయులను** నామినేట్ చేశారు: **బెనారస్ రాజా**, **పటియాలా మహారాజా**, **సర్ దినకర్ రావు**.
- **భారత కౌన్సిల్ చట్టం, 1892**: మండళ్లు **బడ్జెట్‌పై చర్చించవచ్చు**, కార్యనిర్వాహక వర్గాన్ని ప్రశ్నలు అడగవచ్చు.
- **భారత కౌన్సిల్ చట్టం, 1909** = **మార్లే-మింటో సంస్కరణలు**. మార్లే భారత వ్యవహారాల కార్యదర్శి; **లార్డ్ మింటో** వైస్రాయ్.
    - ఇది **ముస్లింలకు ప్రత్యేక నియోజకవర్గాలను (separate electorates)** ప్రవేశపెట్టింది.
    - లార్డ్ మింటోను **మతపరమైన నియోజకవర్గాల పితామహుడు (Father of Communal Electorate)** అంటారు.
    - **సత్యేంద్ర ప్రసాద్ సిన్హా** వైస్రాయ్ కార్యనిర్వాహక మండలిలో **న్యాయ సభ్యుడిగా (Law Member)** చేరిన మొదటి భారతీయుడు.

వివరణ

భారత ప్రభుత్వ చట్టం, 1858

- భారత పరిపాలనపై భారత వ్యవహారాల కార్యదర్శికి పూర్తి నియంత్రణ ఉండేది. వైస్రాయ్ భారతదేశంలో ఆయన ప్రతినిధి.
- **ఇండియా కౌన్సిల్** (15 మంది సభ్యులు) కేవలం **సలహా సంఘం**. భారత వ్యవహారాల కార్యదర్శే దానికి **అధ్యక్షుడు**.
- **సెక్రటరీ ఆఫ్ స్టేట్-ఇన్-కౌన్సిల్** ఒక **కార్పొరేట్ సంస్థ (body corporate)**. అది భారతదేశంలో, ఇంగ్లండ్‌లో దావా వేయవచ్చు, దానిపైనా దావా వేయవచ్చు.
- లండన్ నుంచి నియంత్రణకు మెరుగైన పరిపాలనా యంత్రాంగం ఏర్పరచడమే ఈ చట్టం ప్రధాన లక్ష్యం. భారతదేశం లోపల ప్రభుత్వ వ్యవస్థను ఇది పెద్దగా మార్చలేదు.

భారత కౌన్సిల్ చట్టం, 1861

- నామినేషన్ ద్వారా భారతీయులను చట్టాల తయారీలో భాగస్వాములను చేసే పద్ధతిని ఇది ప్రారంభించింది.

- **వికేంద్రీకరణను** ప్రారంభించింది: **బొంబాయి, మద్రాసులకు శాసన అధికారాలను తిరిగి ఇచ్చింది**. ఈ ప్రక్రియ 1937లో దాదాపు పూర్తి ప్రావిన్సుల స్వయంప్రతిపత్తికి దారితీసింది.
- ఇతర ప్రావిన్సులకు కొత్త శాసన మండళ్లకు వీలు కల్పించింది: **బెంగాల్ (1862)**, **వాయవ్య ప్రావిన్సులు (1886)**, **పంజాబ్ (1897)**.
- **1859**లో కానింగ్ ప్రవేశపెట్టిన **శాఖల కేటాయింపు పద్ధతికి (portfolio system)** చట్టబద్ధ గుర్తింపు ఇచ్చింది. మండలి సభ్యుడు ఒకటి లేదా అంతకంటే ఎక్కువ శాఖలకు అధిపతిగా ఉండి, ఆ శాఖల వ్యవహారాలపై మండలి తరఫున తుది ఉత్తర్వులు ఇవ్వవచ్చు.
- అత్యవసర పరిస్థితిలో మండలి సమ్మతి లేకుండానే వైస్రాయ్ **ఆర్డినెన్స్‌లు** జారీ చేయవచ్చు. ఆర్డినెన్స్ **ఆరు నెలలు** అమల్లో ఉంటుంది.

భారత కౌన్సిల్ చట్టం, 1892

- కేంద్ర, ప్రావిన్సు శాసన మండళ్లలో అనధికార సభ్యులు పెరిగారు, కానీ **అధికార సభ్యుల మెజారిటీ** కొనసాగింది.
- మండళ్లు బడ్జెట్‌పై చర్చించవచ్చు, ప్రశ్నలు అడగవచ్చు, కానీ బడ్జెట్‌పై ఓటు వేయలేవు.
- అనధికార స్థానాలను **సిఫార్సుపై నామినేషన్** ద్వారా భర్తీ చేశారు:
  - **కేంద్ర మండలి: ప్రావిన్సు శాసన మండళ్లు**, **బెంగాల్ ఛాంబర్ ఆఫ్ కామర్స్** సిఫార్సుపై వైస్రాయ్ నామినేట్ చేసేవారు.
  - **ప్రావిన్సు మండళ్లు:** జిల్లా బోర్డులు, మున్సిపాలిటీలు, విశ్వవిద్యాలయాలు, వ్యాపార సంఘాలు, జమీందారులు, వాణిజ్య మండళ్ల సిఫార్సుపై గవర్నర్ నామినేట్ చేసేవారు.
- "ఎన్నిక" అనే మాట వాడలేదు, కానీ వాస్తవంలో ఇది **పరిమిత, పరోక్ష ఎన్నిక**.

భారత కౌన్సిల్ చట్టం, 1909 (మార్లే-మింటో)

నిబంధన	వివరం
కేంద్ర శాసన మండలి పరిమాణం	**16 నుంచి 60**కి పెంపు
మెజారిటీ	కేంద్రంలో **అధికార సభ్యుల మెజారిటీ**; ప్రావిన్సు మండళ్లలో **అనధికార సభ్యుల మెజారిటీకి** అనుమతి
విధులు	సభ్యులు **అనుబంధ ప్రశ్నలు** అడగవచ్చు, **బడ్జెట్‌పై తీర్మానాలు** ప్రతిపాదించవచ్చు
కార్యనిర్వాహక మండళ్లు	మొదటిసారి భారతీయులకు భాగస్వామ్యం; న్యాయ సభ్యుడిగా **ఎస్.పి. సిన్హా**
ఓటర్ల వర్గం	ముస్లింలకు **ప్రత్యేక నియోజకవర్గాలు**: ముస్లిం సభ్యులను ముస్లిం ఓటర్లు మాత్రమే ఎన్నుకుంటారు
ఇతర ప్రత్యేక ప్రాతినిధ్యం	ప్రెసిడెన్సీ కార్పొరేషన్లు, వాణిజ్య మండళ్లు, విశ్వవిద్యాలయాలు, జమీందారులు

లోతైన విశ్లేషణ

ఒక్కో చట్టం ఏం జోడించింది: ఒకే పట్టికలో

చట్టం	మండళ్లలో భారతీయులు	మండళ్ల అధికారాలు
1861	నామినేట్ అయిన అనధికార సభ్యులు	చట్టాల తయారీ మాత్రమే; కార్యనిర్వాహక వర్గంపై నియంత్రణ లేదు
1892	సిఫార్సుపై నామినేషన్ (పరోక్ష ఎన్నిక)	బడ్జెట్ చర్చ; ప్రశ్నలు
1909	ఎన్నికైనవారు, కొంతవరకు ప్రత్యేక నియోజకవర్గాల ద్వారా	అనుబంధ ప్రశ్నలు; బడ్జెట్ తీర్మానాలు; ప్రావిన్సుల్లో అనధికార సభ్యుల మెజారిటీ

ప్రకటన స్థాయి అంశాలు

- **పిట్స్ ఇండియా చట్టం (1784)** సృష్టించిన బోర్డ్ ఆఫ్ కంట్రోల్‌ను, కోర్ట్ ఆఫ్ డైరెక్టర్స్‌ను 1858 చట్టం **రద్దు చేసింది**.

- 1858 నాటి ఇండియా కౌన్సిల్ **భారత ప్రభుత్వ చట్టం, 1935** వరకు కొనసాగింది; ఆ చట్టం దాన్ని రద్దు చేసి, దాని స్థానంలో భారత వ్యవహారాల కార్యదర్శికి సలహాదారుల బృందాన్ని ఇచ్చింది.
- బొంబాయి, మద్రాసులకు చట్టాలు చేసే అధికారాన్ని తిరిగి ఇవ్వడం ద్వారా 1861 చట్టం 1833 చట్టపు కేంద్రీకరణ ధోరణిని **తిప్పికొట్టింది**.
- 1861 చట్టంలోని ఆర్డినెన్స్ అధికారం **అధికరణలు 123, 213** కింద ఉన్న ఆర్డినెన్స్ అధికారానికి తొలి మూలం.
- పరోక్ష ఎన్నిక వచ్చింది **1892**లో, 1861లో కాదు. ప్రత్యేక నియోజకవర్గాలు వచ్చింది **1909**లో, 1919లో కాదు.
- 1909 చట్టం **కేంద్రంలో** అధికార సభ్యుల మెజారిటీని కొనసాగించింది; అనధికార సభ్యుల మెజారిటీ **ప్రావిన్సుల్లో** మాత్రమే.
- 1909 చట్టం కూడా బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వాన్ని ఇవ్వలేదు. కార్యనిర్వాహక వర్గం మండళ్లకు కాకుండా లండన్‌కే జవాబుదారీగా ఉంది.

ప్రత్యేక నియోజకవర్గాలు ఎందుకు ముఖ్యం

- ముస్లిం నాయకుల సిమ్లా ప్రతినిధి బృందం లార్డ్ మింటోకు చేసిన డిమాండ్‌ను (**1906**) 1909 చట్టం అంగీకరించింది.
- ప్రత్యేక నియోజకవర్గాలు సమాజ వర్గాలను వేర్వేరు రాజకీయ విభాగాలుగా చూశాయి. తర్వాతి చట్టాలు వాటిని మరిన్ని వర్గాలకు విస్తరించాయి (1919, 1935). జాతీయవాదులు దీన్ని "విభజించి పాలించు విధానం"గా చూశారు.

తరచూ చేసే పొరపాట్లు

✗ "భారతదేశ మొదటి వైస్రాయ్ లార్డ్ డల్హౌసీ." ✓ మొదటి వైస్రాయ్ **లార్డ్ కానింగ్** (1858). ఆయన అప్పటికే గవర్నర్ జనరల్; 1858 చట్టం కింద వైస్రాయ్ అనే అదనపు బిరుదు పొందారు.

✗ "1858 చట్టం కింద ఇండియా కౌన్సిల్ భారత వ్యవహారాల కార్యదర్శి నిర్ణయాన్ని తోసిపుచ్చగలదు." ✓ అది కేవలం **సలహా సంఘం**; భారత వ్యవహారాల కార్యదర్శే దాని అధ్యక్షుడు.

✗ "భారత కౌన్సిల్ చట్టం, 1861 పరోక్ష ఎన్నికను ప్రవేశపెట్టింది." ✓ పరోక్ష ఎన్నిక ("సిఫార్సుపై నామినేషన్") **1892** చట్టంతో వచ్చింది.

✗ "1862లో నామినేట్ అయిన ముగ్గురు భారతీయుల్లో దాదాభాయ్ నౌరోజీ ఒకరు." ✓ ఆ ముగ్గురు **బెనారస్ రాజా, పటియాలా మహారాజా, సర్ దినకర్ రావు**.

✗ "1909 చట్టం కేంద్ర శాసన మండలిలో అనధికార సభ్యుల మెజారిటీ ఇచ్చింది." ✓ కేంద్రంలో **అధికార సభ్యుల మెజారిటీ** కొనసాగింది; అనధికార మెజారిటీ **ప్రావిన్సుల్లో** మాత్రమే.

✗ "లార్డ్ మార్లే మతపరమైన నియోజకవర్గాల పితామహుడు." ✓ ఆ పేరు వైస్రాయ్ **లార్డ్ మింటోది**.

త్వరిత పునశ్చరణ

- 1858: బ్రిటిష్ కిరీటం పాలన; వైస్రాయ్ (కానింగ్); బోర్డ్ ఆఫ్ కంట్రోల్, కోర్ట్ ఆఫ్ డైరెక్టర్స్ రద్దు.
- 1858: భారత వ్యవహారాల కార్యదర్శి + 15 మంది సభ్యుల సలహా ఇండియా కౌన్సిల్; సెక్రటరీ ఆఫ్ స్టేట్-ఇన్-కౌన్సిల్ కార్పొరేట్ సంస్థ.
- 1861: ముగ్గురు భారతీయుల నామినేషన్ (1862): బెనారస్ రాజా, పటియాలా మహారాజా, దినకర్ రావు.
- 1861: వికేంద్రీకరణ; శాఖల కేటాయింపు పద్ధతికి గుర్తింపు; ఆరు నెలల ఆర్డినెన్స్‌లు.
- కొత్త మండళ్లు: బెంగాల్ 1862, వాయవ్య ప్రావిన్సులు 1886, పంజాబ్ 1897.
- 1892: బడ్జెట్ చర్చ; ప్రశ్నలు; సిఫార్సుపై నామినేషన్.

- 1909 మార్లే-మింటో: మండలి 16 నుంచి 60; ముస్లింలకు ప్రత్యేక నియోజకవర్గాలు.
- వైస్రాయ్ కార్యనిర్వాహక మండలిలో మొదటి భారతీయుడు: ఎస్.పి. సిన్హా, న్యాయ సభ్యుడు (1909).

3 భారత ప్రభుత్వ చట్టం, 1919

భారత ప్రభుత్వ చట్టం, 1919 (మాంటేగ్-చెమ్స్‌ఫర్డ్ సంస్కరణలు) బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వం వైపు తొలి అడుగుగా ప్రావిన్సుల్లో ద్వంద్వ పాలనను, కేంద్రంలో ద్విసభా శాసన వ్యవస్థను ప్రవేశపెట్టింది.

ముఖ్య వాస్తవాలు

- **మాంటేగ్ ప్రకటన (Montagu Declaration), 1917 ఆగస్టు 20**: భారతదేశంలో **బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వాన్ని క్రమంగా ప్రవేశపెట్టడం** తన లక్ష్యమని బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం ప్రకటించింది. దీనిని భారత వ్యవహారాల కార్యదర్శి **ఎడ్విన్ మాంటేగ్** చేశారు.
- 1919 చట్టాన్ని **మాంటేగ్-చెమ్స్‌ఫర్డ్ సంస్కరణలు (Montagu-Chelmsford Reforms)** అంటారు. **లార్డ్ చెమ్స్‌ఫర్డ్** అప్పటి వైస్రాయ్.
- ఇది **1921**లో అమల్లోకి వచ్చింది.
- ప్రావిన్సుల్లో **ద్వంద్వ పాలన (dyarchy)**: ప్రావిన్సు అంశాలను **రిజర్వ్‌డ్ (reserved)**, **బదిలీ (transferred)** అంశాలుగా విభజించారు.
- కేంద్రంలో **ద్విసభా విధానం (bicameralism)**: భారత శాసన మండలి స్థానంలో **కౌన్సిల్ ఆఫ్ స్టేట్ (Council of State)** (ఎగువ సభ), **కేంద్ర శాసనసభ (Legislative Assembly)** (దిగువ సభ) వచ్చాయి. రెండింటిలోనూ ఎక్కువ మంది సభ్యులు **ప్రత్యక్షంగా ఎన్నికయ్యేవారు**.
- సర్వసైన్యాధిపతిని మినహాయించి, వైస్రాయ్ కార్యనిర్వాహక మండలిలోని ఆరుగురు సభ్యుల్లో ముగ్గురు **భారతీయులు** ఉండాలి.
- **ప్రత్యేక నియోజకవర్గాలను సిక్కులు, భారతీయ క్రైస్తవులు, ఆంగ్లో-ఇండియన్లు, యూరోపియన్లకు** విస్తరించారు.
- **పబ్లిక్ సర్వీస్ కమిషన్**కు వీలు కల్పించారు. **కేంద్ర పబ్లిక్ సర్వీస్ కమిషన్ 1926**లో ఏర్పాటైంది.
- **పది సంవత్సరాల** తర్వాత చట్టాన్ని సమీక్షించడానికి ఒక **చట్టబద్ధ కమిషన్** ఉండాలి. అదే **సైమన్ కమిషన్ (1927)** అయింది.

వివరణ

ప్రావిన్సుల్లో ద్వంద్వ పాలన

	రిజర్వ్‌డ్ అంశాలు	బదిలీ అంశాలు
నిర్వహించేది	గవర్నర్, ఆయన **కార్యనిర్వాహక మండలి**	గవర్నర్, **మంత్రులు**
ఎవరికి జవాబుదారీ	శాసన మండలికి కాదు	**శాసన మండలికి**
ఉదాహరణలు	శాంతిభద్రతలు, పోలీసు, భూమిశిస్తు, నీటిపారుదల	విద్య, ఆరోగ్యం, స్థానిక స్వపరిపాలన, వ్యవసాయం

ఇతర నిబంధనలు

- **అధికార బదలాయింపు నియమాల (Devolution Rules)** కింద **కేంద్ర, ప్రావిన్సు అంశాలను** వేరు చేశారు. కేంద్రం, ప్రావిన్సులు తమ తమ జాబితాలపై చట్టాలు చేయవచ్చు, కానీ వ్యవస్థ **ఏకకేంద్ర, కేంద్రీకృత** స్వభావంతోనే ఉండిపోయింది.
- **ప్రావిన్సుల బడ్జెట్‌లను కేంద్ర బడ్జెట్ నుంచి వేరు చేశారు**. ప్రావిన్సులు సొంత బడ్జెట్‌లు తయారు చేసుకోవచ్చు.
- **ఆస్తి, పన్ను లేదా విద్య** ఆధారంగా పరిమిత సంఖ్యలో ప్రజలకు **ఓటు హక్కు (franchise)** ఇచ్చారు. వయోజన ఓటు హక్కు లేదు.
- లండన్‌లో **భారత హై కమిషనర్** పదవిని సృష్టించారు. భారత వ్యవహారాల కార్యదర్శి విధుల్లో కొన్ని ఆయనకు మారాయి.

- వైస్రాయ్ కార్యనిర్వాహక మండలిలో భారతీయ సభ్యులు: సర్వసైన్యాధిపతిని మినహాయించి **ఆరుగురిలో ముగ్గురు**.
- మాంటేగ్-చెమ్స్‌ఫర్డ్ సంస్కరణలకు అనుగుణంగా, స్వదేశీ సంస్థానాల పాలకులకు ఒక వేదికగా **రాజుల మండలి (నరేంద్ర మండల్, Chamber of Princes) 1921**లో ఏర్పాటైంది.
- **లీ కమిషన్ (1923–24)** పబ్లిక్ సర్వీస్ కమిషన్ ఏర్పాటును సిఫార్సు చేసింది; కేంద్ర పబ్లిక్ సర్వీస్ కమిషన్ **1926**లో ఏర్పడింది.

1919 చట్టం తర్వాత: 1935 వైపు ప్రయాణం

- **సైమన్ కమిషన్**, నిర్ణీత గడువు కంటే రెండేళ్లు ముందుగా **1927 నవంబర్‌లో** నియమితమైంది.
  - **సర్ జాన్ సైమన్** అధ్యక్షతన **ఏడుగురు సభ్యులు, అందరూ బ్రిటిషువారే**. భారతీయ పార్టీలన్నీ దీన్ని బహిష్కరించాయి.
  - దాని నివేదిక (**1930**) ఇలా సిఫార్సు చేసింది: ద్వంద్వ పాలన రద్దు; ప్రావిన్సుల్లో బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వ విస్తరణ; బ్రిటిష్ పాలిత ప్రాంతాలు, స్వదేశీ సంస్థానాలతో ఒక సమాఖ్య; మతపరమైన నియోజకవర్గాల కొనసాగింపు.
- లండన్‌లో జరిగిన **మూడు రౌండ్ టేబుల్ సమావేశాలు** (1930–1932) దాని ప్రతిపాదనలను చర్చించాయి. తర్వాత ఒక **శ్వేతపత్రం**, ఆ తర్వాత 1935 చట్టం వచ్చాయి.
- **కమ్యూనల్ అవార్డు (Communal Award), 1932 ఆగస్టు**: బ్రిటిష్ ప్రధానమంత్రి **రామ్సే మెక్‌డొనాల్డ్** ప్రకటించారు. ఇది ప్రత్యేక నియోజకవర్గాలను **అణగారిన వర్గాలకు** (షెడ్యూల్డ్ కులాలు) కూడా విస్తరించింది.
- అణగారిన వర్గాలకు ప్రత్యేక నియోజకవర్గాలను వ్యతిరేకిస్తూ **గాంధీ ఎరవాడ జైలులో** (పూనా) నిరాహార దీక్ష చేశారు.
- **పూనా ఒప్పందం (Poona Pact), 1932 సెప్టెంబర్**: కాంగ్రెస్ నాయకులు, **డాక్టర్ బి.ఆర్. అంబేద్కర్** మధ్య ఒప్పందం. ఇది **ఉమ్మడి (హిందూ) నియోజకవర్గాన్ని** కొనసాగించి, అణగారిన వర్గాలకు **రిజర్వ్‌డ్ స్థానాలు** ఇచ్చింది. బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం దీన్ని ఆమోదించింది.

లోతైన విశ్లేషణ

ద్వంద్వ పాలన ఎందుకు విఫలమైంది

- అంశాల విభజన కృత్రిమమైనది. వ్యవసాయ మంత్రికి నీటిపారుదలపై నియంత్రణ లేదు, అది రిజర్వ్‌డ్ అంశం.
- **ఆర్థిక వ్యవహారాలపై** మంత్రులకు నియంత్రణ లేదు; అది ఒక కార్యనిర్వాహక మండలి సభ్యుడి కింద ఉన్న రిజర్వ్‌డ్ అంశం.
- **గవర్నర్** మంత్రుల నిర్ణయాలను తోసిపుచ్చగలరు; సివిల్ సర్వీసులు మంత్రుల చేతిలో కాకుండా భారత వ్యవహారాల కార్యదర్శి నియంత్రణలో ఉండేవి.
- మంత్రులు శాసన వ్యవస్థకు జవాబుదారీ, అయినా గవర్నర్ జోక్యం చేసుకోగలరు. ఫలితం: అధికారం లేని బాధ్యత.

ప్రకటన స్థాయి అంశాలు

- **బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వం** అనే భావనను మొదట వాడింది 1919 చట్టమే, కానీ ప్రావిన్సుల్లో మాత్రమే, బదిలీ అంశాలకు మాత్రమే.
- **కేంద్రంలో ద్విసభా విధానం 1919**లో వచ్చింది. **ఆరు ప్రావిన్సుల్లో** ద్విసభా విధానం **1935**లో వచ్చింది.
- **ముస్లింలకు** ప్రత్యేక నియోజకవర్గాలు **1909**లో వచ్చాయి; **సిక్కులు, ఇతరులకు** విస్తరణ **1919**లో; **అణగారిన వర్గాలు, మహిళలు, కార్మికులకు 1935**లో (పూనా ఒప్పందం సవరించిన కమ్యూనల్ అవార్డు తర్వాత).
- సమాఖ్య న్యాయస్థానం (Federal Court) 1919 చట్టం లక్షణం **కాదు**. అది **1935** చట్టం నుంచి వచ్చి, **1937**లో ఏర్పాటైంది.
- **మహిళల ఓటు హక్కు**: చట్టం దాన్ని ప్రావిన్సు శాసన వ్యవస్థలకు వదిలేసింది; 1920లలో అనేక ప్రావిన్సులు మహిళలకు పరిమిత ఓటు హక్కు ఇచ్చాయి.
- చట్టం వయోజన ఓటు హక్కు **ఇవ్వలేదు**. సార్వత్రిక వయోజన ఓటు హక్కు **1950 రాజ్యాంగం**తోనే వచ్చింది (అధికరణం 326).

సైమన్‌కు భారతీయుల సమాధానం

- **మోతీలాల్ నెహ్రూ** అధ్యక్షతన అఖిల పక్ష సమావేశం నియమించిన కమిటీ తయారు చేసిన **నెహ్రూ నివేదిక (1928)**, రాజ్యాంగం రాయడానికి భారతీయులు చేసిన తొలి ప్రయత్నం. ఇది డొమినియన్ హోదాను, ప్రాథమిక హక్కుల జాబితాను ప్రతిపాదించింది.

తరచూ చేసే పొరపాట్లు

✗ "1919 చట్టం కేంద్రంలో ద్వంద్వ పాలనను ప్రవేశపెట్టింది." ✓ అది **ప్రావిన్సుల్లో** ద్వంద్వ పాలనను ప్రవేశపెట్టింది. కేంద్రంలో ద్వంద్వ పాలన **1935** చట్టంలో ఉంది, అది ఎప్పుడూ అమల్లోకి రాలేదు.

✗ "1917 ఆగస్టు ప్రకటన చేసింది లార్డ్ చెమ్స్‌ఫర్డ్." ✓ దాన్ని చేసింది భారత వ్యవహారాల కార్యదర్శి **ఎడ్విన్ మాంటేగ్**.

✗ "సైమన్ కమిషన్‌లో ఇద్దరు భారతీయ సభ్యులు ఉన్నారు." ✓ అందులో **ఏడుగురు సభ్యులు, అందరూ బ్రిటిషువారే**.

✗ "1919 చట్టం 21 ఏళ్లు నిండిన వయోజనులందరికీ ఓటు హక్కు ఇచ్చింది." ✓ ఓటు హక్కు ఆస్తి, పన్ను లేదా విద్యతో **పరిమితం**.

✗ "పూనా ఒప్పందం అణగారిన వర్గాలకు ప్రత్యేక నియోజకవర్గాలు ఇచ్చింది." ✓ అది దానికి విరుద్ధం చేసింది: **రిజర్వ్‌డ్ స్థానాలతో ఉమ్మడి నియోజకవర్గం**.

✗ "కేంద్ర పబ్లిక్ సర్వీస్ కమిషన్ 1919లో ఏర్పాటైంది." ✓ చట్టం దానికి వీలు కల్పించింది; అది **1926**లో ఏర్పాటైంది.

త్వరిత పునశ్చరణ

- మాంటేగ్ ప్రకటన: 1917 ఆగస్టు 20; లక్ష్యం బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వం.
- మాంటేగ్-చెమ్స్‌ఫర్డ్ సంస్కరణలు: 1919 చట్టం; 1921 నుంచి అమలు.
- ప్రావిన్సుల్లో ద్వంద్వ పాలన: రిజర్వ్‌డ్ (గవర్నర్ + కార్యనిర్వాహక మండలి) vs బదిలీ (గవర్నర్ + మంత్రులు).
- కేంద్రంలో రెండు సభలు: కౌన్సిల్ ఆఫ్ స్టేట్ + కేంద్ర శాసనసభ; అధిక సంఖ్యాకులు ప్రత్యక్షంగా ఎన్నిక.
- వైస్రాయ్ కార్యనిర్వాహక మండలిలో 6 మందిలో 3 భారతీయులు (సర్వసైన్యాధిపతి కాకుండా).
- ప్రత్యేక నియోజకవర్గాలు సిక్కులు, భారతీయ క్రైస్తవులు, ఆంగ్లో-ఇండియన్లు, యూరోపియన్లకు విస్తరణ.
- ప్రావిన్సు బడ్జెట్‌లు వేరు; లండన్‌లో హై కమిషనర్; కేంద్ర పబ్లిక్ సర్వీస్ కమిషన్ 1926.
- సైమన్ కమిషన్ 1927: 7 మంది బ్రిటిష్ సభ్యులు; నివేదిక 1930.
- కమ్యూనల్ అవార్డు 1932 (మెక్‌డొనాల్డ్) vs పూనా ఒప్పందం 1932 (ఉమ్మడి నియోజకవర్గం, రిజర్వ్‌డ్ స్థానాలు).

4 భారత ప్రభుత్వ చట్టం, 1935

భారత ప్రభుత్వ చట్టం, 1935 భారతదేశం కోసం బ్రిటిష్ పార్లమెంటు చేసిన అతి పెద్ద, అత్యంత వివరమైన చట్టం: ఇది అఖిల భారత సమాఖ్యను ప్రతిపాదించింది, ప్రావిన్సులకు స్వయంప్రతిపత్తి ఇచ్చింది, రాజ్యాంగానికి ఏకైక అతిపెద్ద మూలంగా నిలిచింది.

ముఖ్య వాస్తవాలు

- **1935**లో బ్రిటిష్ పార్లమెంటు ఆమోదించింది. అప్పుడు **లార్డ్ విల్లింగ్‌డన్** వైస్రాయ్.
- సుదీర్ఘ చట్టం: **321 సెక్షన్లు, 10 షెడ్యూళ్లు**.
- **ప్రావిన్సులు, స్వదేశీ సంస్థానాలతో** కూడిన **అఖిల భారత సమాఖ్యను (All-India Federation)** ప్రతిపాదించింది. సంస్థానాలు చేరనందున ఆ సమాఖ్య **ఎప్పుడూ ఏర్పడలేదు**.
- అధికారాలను **మూడు జాబితాలుగా** విభజించారు:
  - **సమాఖ్య జాబితా (Federal List)**: **59** అంశాలు
  - **ప్రావిన్సు జాబితా (Provincial List)**: **54** అంశాలు
  - **ఉమ్మడి జాబితా (Concurrent List)**: **36** అంశాలు
- **అవశిష్ట అధికారాలను (residuary powers) గవర్నర్ జనరల్‌కు** ఇచ్చారు.
- ప్రావిన్సుల్లో ద్వంద్వ పాలన స్థానంలో **ప్రావిన్సుల స్వయంప్రతిపత్తి** వచ్చింది. ఇది **1937**లో మొదలైంది.
- **కేంద్రంలో ద్వంద్వ పాలనకు** వీలు కల్పించారు, కానీ అది **ఎప్పుడూ అమల్లోకి రాలేదు**.
- **పదకొండు ప్రావిన్సుల్లో ఆరింటిలో ద్విసభా విధానం**: **బెంగాల్, బొంబాయి, మద్రాసు, బీహార్, అస్సాం, సంయుక్త ప్రావిన్సులు**.
- ప్రత్యేక నియోజకవర్గాలను **అణగారిన వర్గాలు, మహిళలు, కార్మికులకు** విస్తరించారు (ఇది పాఠ్యపుస్తకాల్లోని ప్రామాణిక వాక్యం; అణగారిన వర్గాలకు ఇది పూనా ఒప్పందం రూపంలో, అంటే సాధారణ నియోజకవర్గంలోనే రిజర్వ్‌డ్ స్థానాలుగా అమలైంది).
- 1858లో ఏర్పాటైన **ఇండియా కౌన్సిల్‌ను** రద్దు చేసింది.
- **సమాఖ్య న్యాయస్థానానికి (Federal Court)** వీలు కల్పించింది; అది **1937**లో ఏర్పాటైంది.
- **సమాఖ్య, ప్రావిన్సు, ఉమ్మడి పబ్లిక్ సర్వీస్ కమిషన్లకు** వీలు కల్పించారు.

వివరణ

ప్రావిన్సుల స్వయంప్రతిపత్తి

- ప్రావిన్సులు ఇక కేంద్రానికి ఏజెంట్లు కావు. సొంత అధికార పరిధి గల **స్వయంప్రతిపత్తి విభాగాలుగా** మారాయి.
- ప్రావిన్సు అంశాల్లో గవర్నర్ **ప్రావిన్సు శాసన వ్యవస్థకు జవాబుదారీగా ఉండే మంత్రుల** సలహా మేరకు నడుచుకోవాలి.
- ప్రావిన్సుల స్వయంప్రతిపత్తి **1937**లో అమల్లోకి వచ్చింది. ఆ ఏడాది మొదట్లో ఎన్నికలు జరిగాయి; చాలా ప్రావిన్సుల్లో కాంగ్రెస్ మంత్రివర్గాలు ఏర్పాటు చేసింది.
- సంప్రదించకుండానే భారతదేశాన్ని రెండో ప్రపంచ యుద్ధంలో భాగస్వామిగా ప్రకటించడాన్ని నిరసిస్తూ కాంగ్రెస్ మంత్రివర్గాలు **1939లో రాజీనామా చేశాయి**.

కేంద్రంలో ద్వంద్వ పాలన (ప్రతిపాదించారు, ఎప్పుడూ మొదలుకాలేదు)

- సమాఖ్య అంశాలను **రిజర్వ్‌డ్**, **బదిలీ** అంశాలుగా విభజించాల్సి ఉంది.

- రిజర్వ్‌డ్ అంశాల్లో **రక్షణ, విదేశీ వ్యవహారాలు, చర్చి సంబంధిత వ్యవహారాలు, గిరిజన ప్రాంతాలు** ఉన్నాయి. శాసన వ్యవస్థకు జవాబుదారీ కాని సలహాదారులతో గవర్నర్ జనరల్ వాటిని నిర్వహించాలి.
- కేంద్ర ద్వంద్వ పాలన **సమాఖ్య** పథకంలో భాగం. సమాఖ్యే మొదలు కానందున, కేంద్ర ద్వంద్వ పాలన కూడా మొదలుకాలేదు. 1947 వరకు కేంద్రం 1919 చట్టం నిర్మాణంలోనే కొనసాగింది.

ఇతర నిబంధనలు

నిబంధన	వివరం
కొత్త ప్రావిన్సులు	**ఒరిస్సా**, **సింధ్** ఏర్పాటు (**1936**)
బర్మా	భారతదేశం నుంచి **వేరు చేశారు** (1937 నుంచి అమలు)
సమాఖ్య న్యాయస్థానం	**1937**లో ఏర్పాటు; విభాగాల మధ్య వివాదాలు; దాని నుంచి అప్పీళ్లు ప్రివీ కౌన్సిల్‌కు
పబ్లిక్ సర్వీస్ కమిషన్లు	సమాఖ్య పీఎస్సీ, ప్రతి ప్రావిన్సుకు ఒక పీఎస్సీ, రెండు లేదా అంతకంటే ఎక్కువ ప్రావిన్సులకు ఉమ్మడి పీఎస్సీలు
ఓటు హక్కు	విస్తరించారు, కానీ ఇంకా ఆస్తి, విద్యతో పరిమితం
రైల్వేలు	**ఫెడరల్ రైల్వే అథారిటీకి** వీలు కల్పించారు
భారత వ్యవహారాల కార్యదర్శి	ఇండియా కౌన్సిల్ రద్దు; ఆయనకు సలహాదారుల బృందం

ప్రతిస్పందనలు

- **జవహర్‌లాల్ నెహ్రూ** దీన్ని "బలమైన బ్రేకులు ఉన్నా ఇంజిన్ లేని యంత్రం" (a machine with strong brakes but no engine) అన్నారు. "బానిసత్వానికి కొత్త చార్టర్" (a new charter of slavery) అని కూడా అన్నారు.
- **ఎం.ఎ. జిన్నా** దీన్ని పూర్తిగా కుళ్లిపోయినదిగా, ఏమాత్రం ఆమోదయోగ్యం కానిదిగా తిరస్కరించారు.

లోతైన విశ్లేషణ

సమాఖ్య ఎందుకు విఫలమైంది

- స్వదేశీ సంస్థానాలు **విలీన ఒప్పంద పత్రం (Instrument of Accession)** ద్వారా స్వచ్ఛందంగా చేరాలి.
- ఎగువ సమాఖ్య సభలో సంస్థానాలకు ఉన్న స్థానాల్లో కనీసం సగం, సంస్థానాల జనాభాలో కనీసం సగం ఉన్న సంస్థానాలు చేరినప్పుడే సమాఖ్య మొదలవుతుంది.
- తగినంత మంది పాలకులు చేరలేదు. 1939లో రెండో ప్రపంచ యుద్ధం మొదలైనప్పుడు సమాఖ్య ప్రణాళికను పక్కన పెట్టారు.

గవర్నర్ జనరల్, గవర్నర్లు

- వారికి **విచక్షణాధికారాలు**, **ప్రత్యేక బాధ్యతలు** ఉండేవి; ఉదాహరణకు శాంతికి తీవ్ర ముప్పును నివారించడం, మైనారిటీలను, సివిల్ సర్వీసులను రక్షించడం.
- చట్టం ప్రకారం ప్రావిన్సు ప్రభుత్వాన్ని నడపలేని పరిస్థితిలో, ఆ ప్రావిన్సు పరిపాలనను గవర్నర్ చేపట్టడానికి **సెక్షన్ 93** వీలు కల్పించింది. 1939లో కాంగ్రెస్ మంత్రివర్గాలు రాజీనామా చేసిన తర్వాత దీన్ని వాడారు. **అధికరణం 356** (రాష్ట్రపతి పాలన) దీని నుంచే వచ్చింది.

రాజ్యాంగం దీని నుంచి ఏం తీసుకుంది

- మూడు జాబితాలతో కూడిన **సమాఖ్య పథకం** (ఇప్పుడు **ఏడో షెడ్యూల్**, అధికరణం 246).
- **గవర్నర్ పదవి**.
- **న్యాయవ్యవస్థ**: సమాఖ్య న్యాయస్థానం సుప్రీంకోర్టుకు పూర్వరూపం.

- **పబ్లిక్ సర్వీస్ కమిషన్లు** (ఇప్పుడు అధికరణలు 315–323).
- **అత్యవసర పరిస్థితి నిబంధనలు** (అధికరణలు 352–360).
- **పరిపాలనా వివరాలు**, ముసాయిదా శైలిలో చాలా భాగం.

ఒక కీలక తేడా. 1935 చట్టం అవశిష్ట అధికారాలను **గవర్నర్ జనరల్‌కు** ఇచ్చింది. రాజ్యాంగం కెనడాను అనుసరించి వాటిని **పార్లమెంటుకు** ఇచ్చింది (అధికరణం 248, జాబితా I అంశం 97).

ప్రకటన స్థాయి అంశాలు

- పాఠ్యపుస్తకాలు (ఉదా. లక్ష్మీకాంత్) "భారతీయ రిజర్వ్ బ్యాంకు ఏర్పాటుకు వీలు కల్పించింది" అనే అంశాన్ని ఈ చట్టం లక్షణాల్లో చెబుతాయి; పరీక్షలో అలా ఉన్న ప్రకటనను సాధారణంగా సరైనదిగా పరిగణిస్తారు. కచ్చితంగా చెప్పాలంటే, బ్యాంకును **భారతీయ రిజర్వ్ బ్యాంకు చట్టం, 1934** సృష్టించింది; అది **1935 ఏప్రిల్ 1** నుంచి పని ప్రారంభించింది; 1935 చట్టం సమాఖ్య పథకంలో దాని స్థానాన్ని నిర్ణయించింది.
- **సమాఖ్య న్యాయస్థానం** ఏర్పాటైంది **1937**లో, 1935లో కాదు. దాని మొదటి ప్రధాన న్యాయమూర్తి **సర్ మారిస్ గ్వయర్**.
- భారత స్వాతంత్ర్య చట్టం, 1947తో పాటు ఈ చట్టాన్ని రాజ్యాంగంలోని **అధికరణం 395 రద్దు చేసింది**.

తరచూ చేసే పొరపాట్లు

> ✗ "అఖిల భారత సమాఖ్య 1937లో ఏర్పడింది." ✓ అది **ఎప్పుడూ ఏర్పడలేదు**; 1937లో ప్రావిన్సుల స్వయంప్రతిపత్తి మాత్రమే మొదలైంది.

> ✗ "1935 చట్టంలో అవశిష్ట జాబితాతో కలిపి నాలుగు జాబితాలు ఉన్నాయి." ✓ అందులో **మూడు జాబితాలు**; అవశిష్ట అధికారాలు **గవర్నర్ జనరల్‌కు** వెళ్లాయి.

> ✗ "సమాఖ్య జాబితాలో 54 అంశాలు." ✓ సమాఖ్య **59**, ప్రావిన్సు **54**, ఉమ్మడి **36**.

> ✗ "1935 చట్టం ప్రావిన్సుల్లో ద్వంద్వ పాలనను ప్రవేశపెట్టింది." ✓ ఇది (1919 నుంచి ఉన్న) ప్రావిన్సుల ద్వంద్వ పాలనను **ముగించింది**, **కేంద్రంలో** ద్వంద్వ పాలనకు వీలు కల్పించింది; అది ఎప్పుడూ మొదలుకాలేదు.

> ✗ "ద్విసభా ప్రావిన్సుల్లో పంజాబ్ ఒకటి." ✓ ఆ ఆరు: **బెంగాల్, బొంబాయి, మద్రాసు, బీహార్, అస్సాం, సంయుక్త ప్రావిన్సులు**.

> ✗ "1935 చట్టం కింద రాజ్యాంగంలో లాగే అవశిష్ట అధికారాలు ప్రావిన్సులకు వెళ్లాయి." ✓ చట్టం వాటిని **గవర్నర్ జనరల్‌కు** ఇచ్చింది; రాజ్యాంగం **పార్లమెంటుకు** ఇచ్చింది.

త్వరిత పునశ్చరణ

- 321 సెక్షన్లు, 10 షెడ్యూళ్లు.
- అఖిల భారత సమాఖ్య: ప్రతిపాదించారు, ఎప్పుడూ ఏర్పడలేదు.
- జాబితాలు: సమాఖ్య 59, ప్రావిన్సు 54, ఉమ్మడి 36; అవశిష్ట అధికారాలు గవర్నర్ జనరల్‌కు.
- ప్రావిన్సుల స్వయంప్రతిపత్తి 1937 నుంచి; మంత్రివర్గాల రాజీనామా 1939.
- కేంద్రంలో ద్వంద్వ పాలన: వీలు కల్పించారు, ఎప్పుడూ అమల్లోకి రాలేదు.
- 6 ప్రావిన్సుల్లో రెండు సభలు: బెంగాల్, బొంబాయి, మద్రాసు, బీహార్, అస్సాం, యూపీ.
- ప్రత్యేక నియోజకవర్గాలు అణగారిన వర్గాలు, మహిళలు, కార్మికులకు విస్తరణ.

- ఇండియా కౌన్సిల్ రద్దు; సమాఖ్య న్యాయస్థానం 1937; సమాఖ్య, ప్రావిన్సు, ఉమ్మడి పీఎస్సీలు.
- ఒరిస్సా, సింధ్ ఏర్పాటు 1936; బర్మా వేరు.
- నెహ్రూ: "బలమైన బ్రేకులు ఉన్నా ఇంజిన్ లేని యంత్రం" (a machine with strong brakes but no engine).

5 భారత స్వాతంత్ర్య చట్టం, 1947

మౌంట్‌బాటన్ ప్రణాళిక (Mountbatten Plan) ఆధారంగా బ్రిటిష్ పార్లమెంటు ఆమోదించిన భారత స్వాతంత్ర్య చట్టం, 1947 (Indian Independence Act, 1947) బ్రిటిష్ పాలనను ముగించింది. 1947 ఆగస్టు 15 నుంచి భారత్, పాకిస్తాన్ అనే రెండు స్వతంత్ర డొమినియన్లను (dominions) ఏర్పాటు చేసింది.

ముఖ్య వాస్తవాలు

- **1947 ఫిబ్రవరి 20**: బ్రిటిష్ ప్రధానమంత్రి **క్లెమెంట్ అట్లీ** (Clement Attlee) బ్రిటిష్ పాలన **1948 జూన్ 30** నాటికి ముగుస్తుందని ప్రకటించారు.
- **1947 జూన్ 3**: **లార్డ్ మౌంట్‌బాటన్** (Lord Mountbatten) దేశ విభజన ప్రణాళికను (**మౌంట్‌బాటన్ ప్రణాళిక**) ప్రకటించారు. కాంగ్రెస్, ముస్లిం లీగ్ దీనిని అంగీకరించాయి.
- ఈ చట్టాన్ని బ్రిటిష్ పార్లమెంటు ఆమోదించింది. **1947 జూలై 18**న దీనికి రాజ ఆమోదం (royal assent) లభించింది.
- భారతదేశం **1947 ఆగస్టు 15**న స్వాతంత్ర్యం పొందింది.
- ఇది **రెండు స్వతంత్ర డొమినియన్లను** ఏర్పాటు చేసింది: **భారత్**, **పాకిస్తాన్**. ప్రతి డొమినియన్ బ్రిటిష్ కామన్వెల్త్ (British Commonwealth) నుంచి వైదొలగవచ్చు.
- ఇది **వైస్రాయ్ (Viceroy) పదవిని రద్దు చేసింది**. ప్రతి డొమినియన్‌కు ఒక **గవర్నర్ జనరల్** (Governor-General) ఉంటారు. ఆ డొమినియన్ కేబినెట్ సలహాపై బ్రిటిష్ రాజు ఆయనను నియమిస్తారు.
- ఇది **భారత వ్యవహారాల కార్యదర్శి (Secretary of State for India) పదవిని రద్దు చేసింది**.
- స్వదేశీ సంస్థానాలపై (princely states) **బ్రిటిష్ సార్వభౌమ ఆధిపత్యం** (paramountcy) **రద్దయింది**. సంస్థానాలు భారత్‌లో గానీ పాకిస్తాన్‌లో గానీ చేరవచ్చు, లేదా స్వతంత్రంగా ఉండవచ్చు.
- ప్రతి డొమినియన్ **రాజ్యాంగ పరిషత్** (Constituent Assembly) ఏ రాజ్యాంగాన్నైనా రూపొందించవచ్చు. స్వాతంత్ర్య చట్టంతో సహా **ఏ బ్రిటిష్ చట్టాన్నైనా రద్దు చేయవచ్చు**.
- స్వతంత్ర భారత **మొదటి గవర్నర్ జనరల్ లార్డ్ మౌంట్‌బాటన్**. **సి. రాజగోపాలాచారి చివరి** గవర్నర్ జనరల్; ఈ పదవి చేపట్టిన **ఏకైక భారతీయుడు** ఆయనే.

వివరణ

ప్రధాన నిబంధనలు

- **బ్రిటిష్ అధికారం ముగింపు.** 1947 ఆగస్టు 15 నుంచి భారతదేశంపై బ్రిటిష్ ప్రభుత్వానికి ఎలాంటి బాధ్యత లేదు. ఆ తేదీ తర్వాత ఆమోదించిన ఏ బ్రిటిష్ చట్టమూ ఒక డొమినియన్‌కు వర్తించదు, ఆ డొమినియన్ శాసన వ్యవస్థ దానిని స్వీకరిస్తే తప్ప.
- **రాజ్యాంగ పరిషత్తులు.** ప్రతి పరిషత్తుకు రాజ్యాంగాన్ని రూపొందించి ఆమోదించే అధికారం లభించింది. కొత్త రాజ్యాంగం అమల్లోకి వచ్చే వరకు **డొమినియన్ శాసన వ్యవస్థ** (dominion legislature)గా పనిచేసే అధికారం కూడా లభించింది.
- **తాత్కాలిక ప్రభుత్వం.** కొత్త రాజ్యాంగం వచ్చే వరకు ప్రతి డొమినియన్, దాని ప్రావిన్సుల పాలన అవసరమైన మార్పులతో **భారత ప్రభుత్వ చట్టం, 1935** (Government of India Act, 1935) ప్రకారం సాగాలి.
- **రాజు అధికారాలు.** బిల్లులను వీటో చేసే హక్కును, బిల్లులను తన ఆమోదం కోసం ఉంచాలని కోరే హక్కును బ్రిటిష్ రాజు కోల్పోయారు. రాజు పేరిట ఏ బిల్లుకైనా గవర్నర్ జనరల్ ఆమోదం తెలపవచ్చు.
- **రాజ్యాంగబద్ధ అధిపతులు.** భారత గవర్నర్ జనరల్, ప్రావిన్సుల గవర్నర్లు **తమ మంత్రుల సలహా** మేరకు వ్యవహరించాలి.
- **బిరుదు తొలగింపు.** రాజుకు ఉన్న "భారత చక్రవర్తి" (Emperor of India) బిరుదును తొలగించారు.
- **సివిల్ సర్వీసులు.** భారత వ్యవహారాల కార్యదర్శి సివిల్ సర్వీసులకు నియామకాలు చేయడం, పోస్టుల రిజర్వేషన్ ముగిశాయి. 1947 ఆగస్టు 15కు ముందు నియమితులైన వారికి వారి ప్రయోజనాలు కొనసాగాయి.

- **గిరిజన ప్రాంతాలు.** గిరిజన ప్రాంతాలతో బ్రిటిష్ ఒప్పందాలు కూడా రద్దయ్యాయి.

స్వతంత్ర భారత మొదటి కేబినెట్ (1947)

సభ్యుడు	శాఖ
జవహర్‌లాల్ నెహ్రూ	ప్రధానమంత్రి; విదేశీ వ్యవహారాలు, కామన్వెల్త్ సంబంధాలు; శాస్త్రీయ పరిశోధన
సర్దార్ వల్లభ్‌భాయ్ పటేల్	హోం; సమాచార, ప్రసార; సంస్థానాలు
డా. రాజేంద్ర ప్రసాద్	ఆహారం, వ్యవసాయం
మౌలానా అబుల్ కలాం ఆజాద్	విద్య
డా. జాన్ మథాయ్	రైల్వేలు, రవాణా
ఆర్.కె. షణ్ముఖం చెట్టి	ఆర్థిక శాఖ
డా. బి.ఆర్. అంబేద్కర్	న్యాయ శాఖ
జగ్జీవన్ రామ్	కార్మిక శాఖ
సర్దార్ బల్దేవ్ సింగ్	రక్షణ
రాజకుమారి అమృత్ కౌర్	ఆరోగ్యం
సి.హెచ్. భాభా	వాణిజ్యం
రఫీ అహ్మద్ కిద్వాయ్	కమ్యూనికేషన్లు (Communications)
డా. శ్యామా ప్రసాద్ ముఖర్జీ	పరిశ్రమలు, సరఫరాలు
ఎన్.వి. గాడ్గిల్	నిర్మాణ పనులు, గనులు, విద్యుత్

లోతైన విశ్లేషణ

తాత్కాలిక ప్రభుత్వం నుంచి స్వాతంత్ర్యం వరకు

- **తాత్కాలిక ప్రభుత్వం** (Interim Government) **1946 సెప్టెంబర్ 2**న ఏర్పడింది. నెహ్రూ వైస్రాయ్ కార్యనిర్వాహక మండలి (Executive Council)కి ఉపాధ్యక్షుడిగా ఉన్నారు. ముస్లిం లీగ్ 1946 అక్టోబర్‌లో చేరింది.
- లీగ్ రాజ్యాంగ పరిషత్‌ను బహిష్కరించింది. క్యాబినెట్ మిషన్ (Cabinet Mission) పథకం విఫలమైంది. దీంతో అట్లీ గడువు ప్రకటన, ఆ తర్వాత జూన్ 3 ప్రణాళిక వచ్చాయి.
- ఈ ప్రణాళిక ప్రకారం **బెంగాల్, పంజాబ్** శాసనసభలు రెండు భాగాలుగా సమావేశమై ఆ ప్రావిన్సుల విభజనకు ఓటు వేశాయి. **వాయవ్య సరిహద్దు ప్రావిన్సు** (North-West Frontier Province), **సిల్హెట్**లలో ప్రజాభిప్రాయ సేకరణలు జరిగాయి. **సర్ సిరిల్ రాడ్‌క్లిఫ్** (Sir Cyril Radcliffe) నేతృత్వంలోని సరిహద్దు కమిషన్లు (Boundary Commissions) సరిహద్దులను గీశాయి.
- అధికార బదిలీ తేదీని 1948 జూన్ నుంచి **1947 ఆగస్టు 15**కు ముందుకు జరిపారు.

రాజ్యాంగ పరిషత్‌పై ప్రభావం

- అది **పూర్తి సార్వభౌమ సంస్థ**గా మారింది. భారతదేశం కోసం బ్రిటిష్ పార్లమెంటు చేసిన ఏ చట్టాన్నైనా మార్చే స్వేచ్ఛ దానికి లభించింది.
- అది **స్వతంత్ర భారత మొదటి పార్లమెంటు** (డొమినియన్ శాసన వ్యవస్థ) అయింది. శాసన వ్యవస్థగా సమావేశమైనప్పుడు **జి.వి. మావళంకర్** అధ్యక్షత వహించారు; రాజ్యాంగ నిర్మాణ సంస్థగా సమావేశమైనప్పుడు **డా. రాజేంద్ర ప్రసాద్** అధ్యక్షత వహించారు.

- పాకిస్తాన్‌కు వెళ్లిన ప్రాంతాల ముస్లిం లీగ్ సభ్యులు వైదొలిగారు. పరిషత్ సభ్యుల సంఖ్య **389** (ప్రణాళిక ప్రకారం) నుంచి **299**కి తగ్గింది.

ప్రకటన స్థాయి అంశాలు

- సార్వభౌమ ఆధిపత్యం **రద్దయింది**; చట్టం దానిని భారత్‌కు బదిలీ చేయలేదు. స్వదేశీ సంస్థానాలను **చేరిక పత్రాల** (Instruments of Accession) ద్వారా, తర్వాత విలీన ఒప్పందాల (merger agreements) ద్వారా ఏకీకృతం చేశారు.
- ఈ చట్టం రాజ్యాంగాన్ని ఇవ్వలేదు. 1935 చట్టాన్ని తాత్కాలిక చట్రంగా అందించింది.
- ఈ చట్టాన్ని **1950 జనవరి 26**న రాజ్యాంగంలోని **అధికరణం 395 రద్దు చేసింది**.
- **జిన్నా** పాకిస్తాన్ మొదటి గవర్నర్ జనరల్ అయ్యారు.
- మౌంట్‌బాటన్ **1948 జూన్** వరకు భారత గవర్నర్ జనరల్‌గా ఉన్నారు. తర్వాత రాజగోపాలాచారి బాధ్యతలు చేపట్టి 1950 జనవరి 26 వరకు కొనసాగారు. ఆ రోజు ఈ పదవి ముగిసి, రాష్ట్రపతి బాధ్యతలు చేపట్టారు.

తరచూ చేసే పొరపాట్లు

✗ "ఈ చట్టం స్వదేశీ సంస్థానాలపై బ్రిటిష్ సార్వభౌమ ఆధిపత్యాన్ని కొనసాగించింది." ✓ సార్వభౌమ ఆధిపత్యం **రద్దయింది**; సంస్థానాలు ఏ డొమినియన్‌లోనైనా చేరవచ్చు లేదా స్వతంత్రంగా ఉండవచ్చు.

✗ "మౌంట్‌బాటన్ ప్రణాళికను 1947 ఫిబ్రవరి 20న ప్రకటించారు." ✓ ఫిబ్రవరి 20 నాటిది **అట్లీ** ప్రకటన. ప్రణాళికను **1947 జూన్ 3**న ప్రకటించారు.

✗ "సి. రాజగోపాలాచారి స్వతంత్ర భారత మొదటి గవర్నర్ జనరల్." ✓ మొదటి గవర్నర్ జనరల్ **లార్డ్ మౌంట్‌బాటన్**. రాజగోపాలాచారి **చివరి** గవర్నర్ జనరల్, ఈ పదవి చేపట్టిన ఏకైక భారతీయుడు.

✗ "భారత స్వాతంత్ర్య చట్టాన్ని రాజ్యాంగ పరిషత్ ఆమోదించింది." ✓ దీనిని **బ్రిటిష్ పార్లమెంటు** ఆమోదించింది.

✗ "మొదటి కేబినెట్‌లో ఆర్.కె. షణ్ముఖం చెట్టి రైల్వే శాఖను నిర్వహించారు." ✓ ఆయన **ఆర్థిక శాఖ**ను నిర్వహించారు. రైల్వేలు, రవాణా శాఖను **జాన్ మథాయ్** నిర్వహించారు.

✗ "ఈ చట్టాన్ని మొదటి సవరణ రద్దు చేసింది." ✓ అసలు రాజ్యాంగంలోని **అధికరణం 395** దీనిని రద్దు చేసింది.

త్వరిత పునశ్చరణ

- అట్లీ: 1947 ఫిబ్రవరి 20; మౌంట్‌బాటన్ ప్రణాళిక: 1947 జూన్ 3.
- రాజ ఆమోదం: 1947 జూలై 18; స్వాతంత్ర్యం: 1947 ఆగస్టు 15.
- రెండు డొమినియన్లు; కామన్వెల్త్ నుంచి వైదొలగే స్వేచ్ఛ.
- వైస్రాయ్, భారత వ్యవహారాల కార్యదర్శి పదవులు రద్దు; ప్రతి డొమినియన్‌కు ఒక గవర్నర్ జనరల్.
- సార్వభౌమ ఆధిపత్యం రద్దు; సంస్థానాలకు ఎంపిక స్వేచ్ఛ.
- రాజ్యాంగ పరిషత్: సార్వభౌమ సంస్థ; డొమినియన్ శాసన వ్యవస్థ కూడా.
- మౌంట్‌బాటన్ మొదటి, రాజగోపాలాచారి చివరి గవర్నర్ జనరల్.
- మొదటి కేబినెట్: చెట్టి ఆర్థికం, మథాయ్ రైల్వేలు, శ్యామా ప్రసాద్ ముఖర్జీ పరిశ్రమలు, అమృత్ కౌర్ ఆరోగ్యం.
- అధికరణం 395 ద్వారా రద్దు.